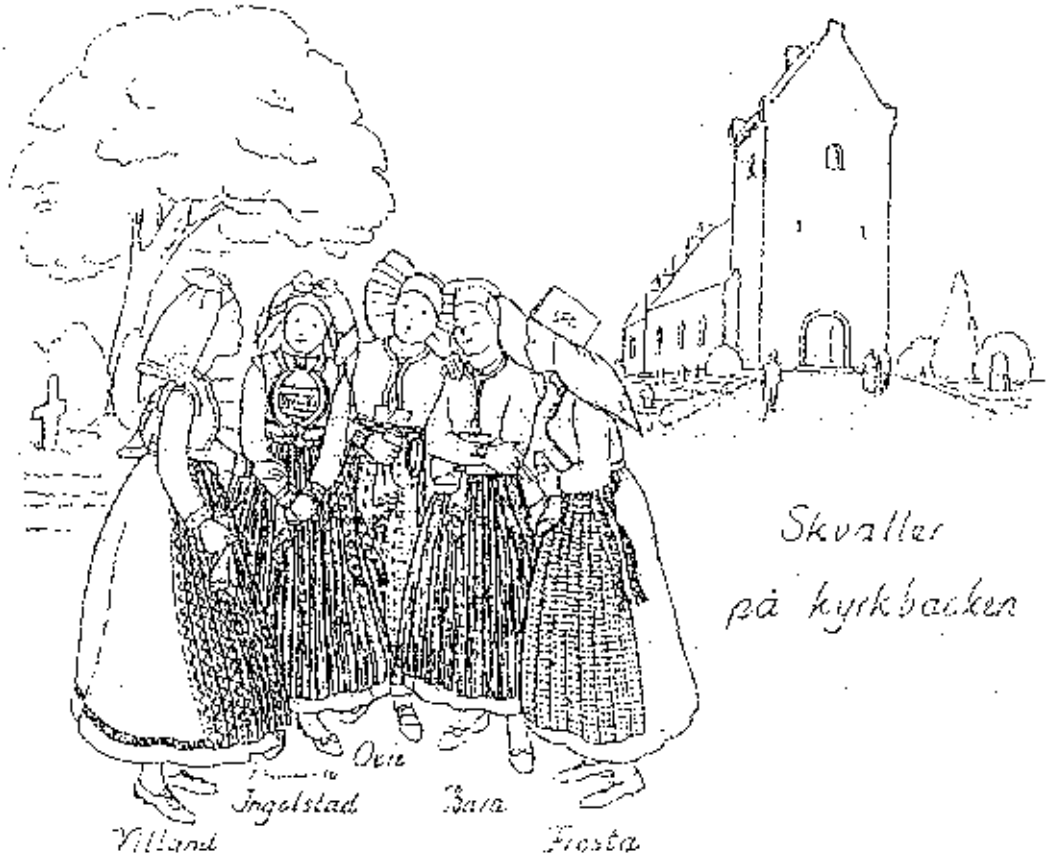

Att både i ord och bild beskriva det gamla dräktskicket och folklivet till dräkterna har för mig alltid varit viktigt.
Redan vid starten för över femtio år sedan började jag samla information En viktig kunskapskälla var Ingrid Andersson, min mormors syster, som år 1901 grundade den rörelse som jag sedan 1942 varit verksam i. Mycket av det samlade materialet baseras på sådant som jag själv upplevt eller tagit del av genom levande tradition. En del information är också hämtad ur litteraturen.
Redan tidigt fann jag ett pedagogiskt värde i att dokumentera vissa företeelser med hjälp av tecknade bilder. Att göra en dokumentation med hjälp av en kamera borde ha varit enkelt, men eftersom mycket av det jag ville dokumentera endast fanns kvar i den muntliga traditionen, blev teckningar mitt hjälpmedel för att förmedla kunskap kring folkdräkter och folkliv. Ibland kan en teckning i sin enkelhet säga mer än ett aldrig så vältaget fotografi.

Min förhoppning är att detta häfte skall ge en liten inblick i det skånska dräktskicket.

Charlotte Weibull
Charlotte Weibull

Copyright:

SKÅNE

GÖINGE HÄRAD

GILLESDRÄKT

I dräkten ingår:
Grön kjol av ylle, längd 20 - 25 cm från golvet.
Livstycke av sidenbrokad, monterat med silverbårder.
Blus av vit bomull med krage av tunt linne, prydd med en blomranka eller med hålsömmar.
Smycke: halsknapp, särksilver, trillekors.
Huvudbonad: hårkrans, för ung ogift flicka, vit klut för gift kvinna, blå- och rödrutig schalett kan användas av både gift och ogift.
Svarta strumpor samt svarta lågskor utsmyckade med silverspännen eller blå sidenrosetter.

Gillesdräkten är bara en variant av Göingedräkten. Dräktskicket varierade nämligen inte bara geografiskt utan också med årstider och högtider, med vardag och fest, med fattigdom och rikedom, med ålder och civilstånd.
Begär specialinformation om övriga varianter.

DRÄKTSKICKEETS UPPLÖSNING

Under första hälften av 1800-talet upplöstes det folkliga dräktskicket successivt. På vissa håll levde det folkliga dräktskicket kvar längre. Österlen och trakten kring Everlöv i Torna härad i Skåne hör till det fåtal platser i landet, där folkdräkterna fanns i bruk ända inemot sekelskiftet.

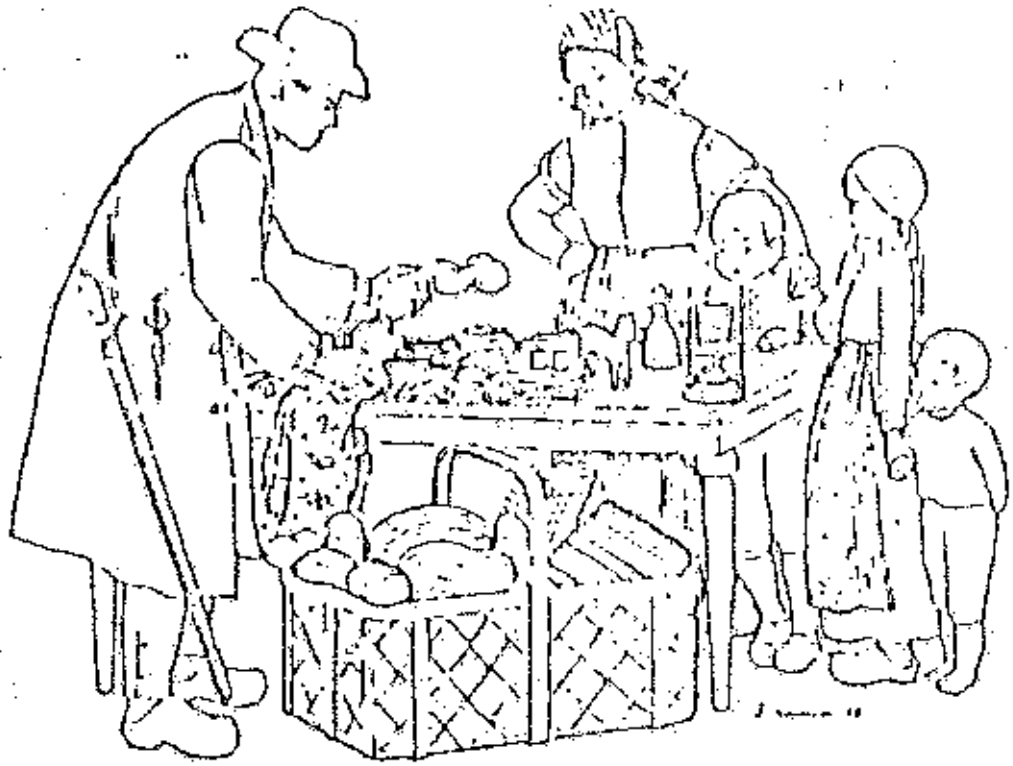

HUSMOR KÖPER BROKAD OCH ANNAN GRANNLÅT TILL SITT LIVSTYCKE.

I det gamla skånska dräktskicket varierade livstyckets material. Det förekom livstycken av kläde, vadmal, filt, olikmöntrad brokad och ylledamast. Skärningen var emellertid alltid densamma inom ett visst kulturområde. När gårdfarihandlaren kom på besök försåg sig husmor med brokad och sidenband för livstycken, sidenschalar och annan grannlåt.

På bilden har gårdfarihandlaren en korg, men det var vanligare att han hade en trälåda med små fack. Signe Forsberg skriver om gårdfarihanddlaren: "det var en högtidlig stund när alla flockades runt omkring honom, locket öppnades och all upptänklig härlighet radades upp för "glanande" ögon och gapande barnamunnar. Från stoppnålar, nubb, kryddor, kaksocker, bokmärken, oblater, "västaty", silkesband och präntat sammet, maljor – ända till olsten, "rötteskrud" och arsenik, detta senare viskades fram i hemlighetsfull ton. Nytryckta visor saknades ej heller och "tonen" skulle samtidigt inläras."

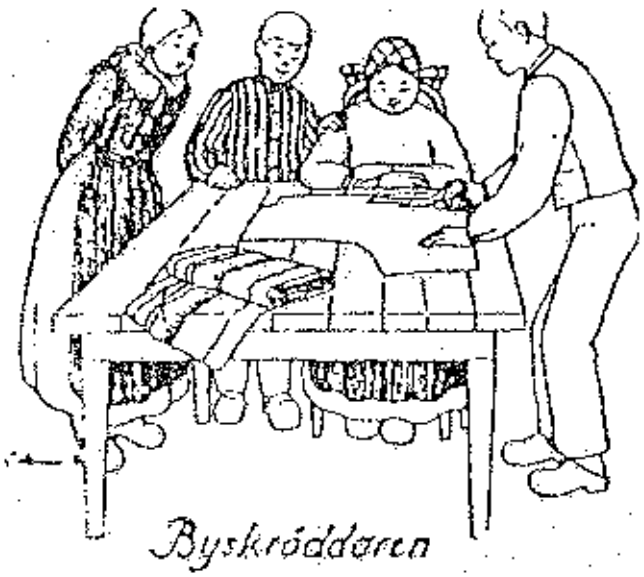

PER BYSKRÄDDARE

heter den docka som erindrar om den tid, då byskräddaren tillsattes på byastämman.

Byskräddaren var en viktig person och skulle veta allt om klädernas snitt och utformning..

En nyinflyttad hade enligt traditionen, skyldighet att anlägga socknens dräktskick. Man kunde få böja om man inte följde föreskrifter angående klädseln. (Byaprotokollen visar hur noga man höll på detta).

Lärepågar

Byaskräddaren hade flera lärepågar med sig, när han drog in i gårdens stuga. Pägarna fick hjälpa till att förvandla stugan till systuga för några dagar. Fram kom alla de färgglada kjol- och förklädesräckorna, som kvinnorna producerat i sina vävstolar, Blombårder, sammetsband, silkestråd och pärlor. Allt detta staplades upp och gav en festlig prägel åt stugan.

Det stora stugebordet fick bli tillskärningsbord, och så snart livstycken, klädeströjor, rockar och västar var tillklippta satte mäster och hans pågar i gång med att sy och brodera, allt under glatt samspråk. Husbondefolket passade på att förhöra sig om socknens nyheter.

Kvällarna avslutades ofta med några visor. Nattlogi fick man i kistekammaren. Skräddaren var en ansedd gäst och hans besök gav omväxling åt vardagen.

Silkeskräddare

Så fin benämning fick skräddaren, när han blev extra skicklig att blanda silke och brodera blommor och blad runt sömmarna på högtids- och bröllopskläder,bröstlappar, lister och brudvantar.

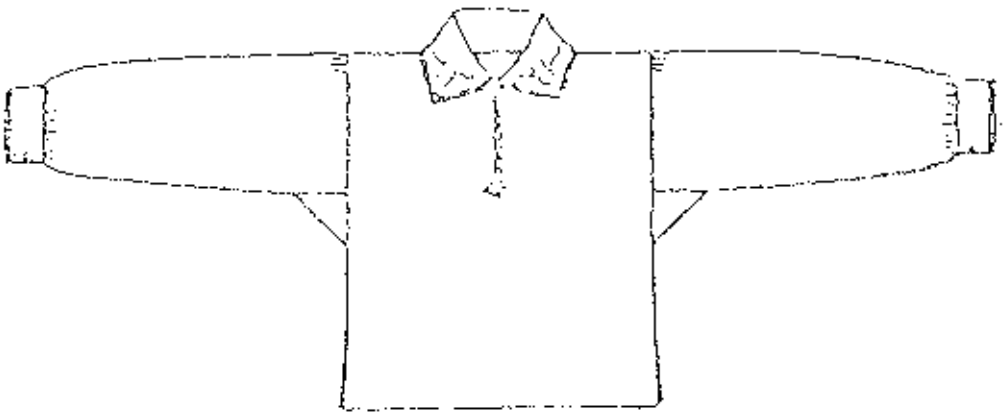

SÄRK - GAMMAL BENÄMNING FÖR DAMBLUS

Den ursprungliga särken bestod an både överdel och underdel sammansydda. Sommartid gick man ut i "bara särken" och hjälpte till med höbärgning och skörd. Särken fick därav namnet "skördesärk"

Till våra nysydda dräkter använder vi numera endast överdelen, men för den som vill använda särken sommartid, går det bro att beställa en hel särk.

Kragen är prydd med vitbroderi, stopphålsöm och spets. Broderimönster och bredd varierar i de olika häraderna. Vi har ett stort antal broderimönster till kragar.

CHARLOTTE WEIBULL
ÅKARP SWEDEN

VARDAGSSÄRK

I vardagslag använde man en enkel särk i grovt material. Den var ofta i skäktfallsgarn, det sämsta och grövsta linne. Denna särk hade vid, öppen trekvartslång ärm saknade utsmyckning.

SKÖRDESÄRK

Under skördearbetet använde man gärna en fint utsydd särk. Krage och manschetter pryddes med hålsömmar och knypplade spetsar, framtill fanns röda korsstygnsbroderier. Man ville nämligen "visa upp sig" för de andra i arbetslaget och vara fin på det efterföljande skördegillet.

När solen och värmen kom, tog kvinnorna av sig sina varma, stickade tröjor, sina kjolar den ena efter den andra av alla de sju. I bara särken och med träskor på fötterna gick dom så ut och hjälpte till med höbärgning och skörd. Särken fick därav namnet "Skördesärk" eller "Höstasärk".
Kring huvudet knöts den blå- och rödrutige schaletten och kring livet ett vackert mönstrat förklädesband.
Nu var särkarna i allmänhet utomordentligt välsydda plagg. Kragarna var prydda med hålsömmar och knypplade spetsar liksom manschetterna. Bröstsstycket var utbroderat med mönster och figurer med egendomliga namn såsom "bladstjärnor", " hjorthornstaggar", "trisseruder", " kryckehjärtan" utförda i hålsöm än i hålsöm än i "udskoret". Framtill satt också bomärke, initialer och årtal sytt med röda korsstygn.
Kjolen var rynkad med stor vidd. Skulle man vara gåbortsklädd en varm dag gick man i särken men knöt ett av sina röd- och vitrandiga förkläden om livet. En vackert utsirad kragknapp av silver förhöjde elegansen.
Underkläder ingick inte i den kvinnliga utstyrseln.
De unga flickorna gick till dansgille i skördesärken, men prydde då sina flätor, som lades upp runt huvudet, med silke- och sammetsband eller röda ylleband.
Den svartbruna schalen togs över armen. Den var bra att lägga över axlarna när man gick hem om kvällen.
"Skörderäfsan" var en omtyckt friaregåva. Den unge mannen ville ju gärna att hans kära sta tog upp efter honom vid slåttern.
"Fästmöräfsan", som den vackert bemålade räfsan då kallades, hade bågformiga stöd och ofta var en vers inristad t.ex.

Denna räfsa är
gjord av Pär
i ungdomsåren
mitt i den bråda våren

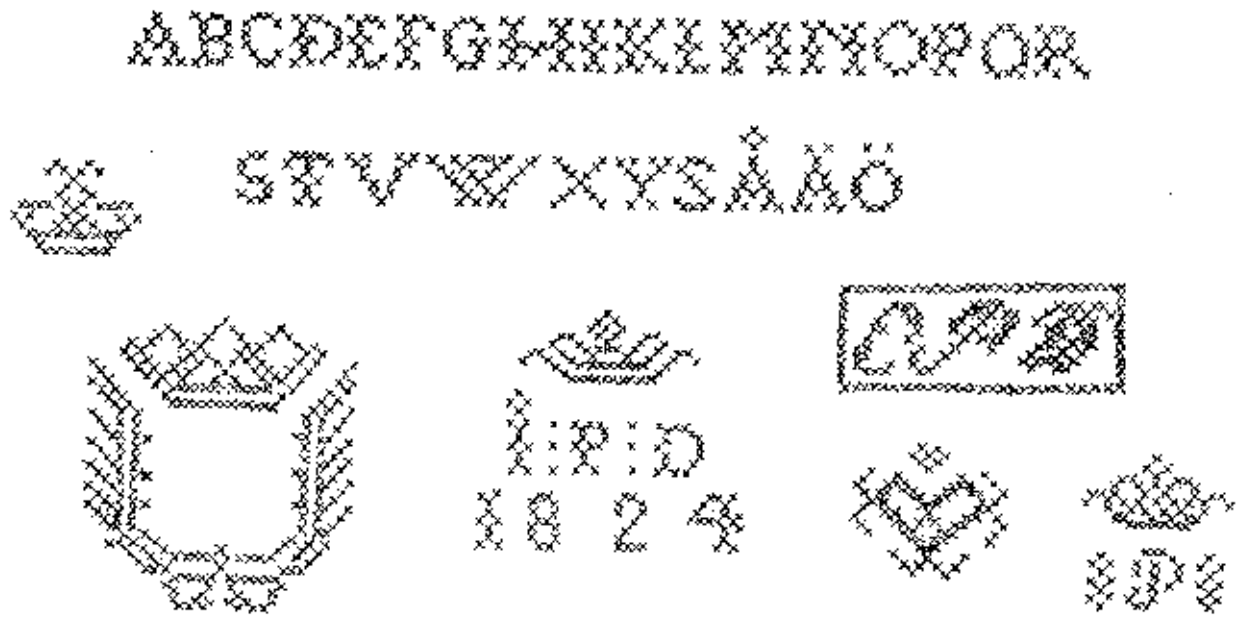

BOMÄRKE

De skånska särkarna och skjortorna är oftast försedda med broderat bomärke. Framför allt är det de rikt utbroderade brudgumsskjortorna och brudsärkarna, som brukar ha initialer - ibland både för brud och brudgum - och årtal för bröllopet.

Initialerna är i regel tre till antalet, en för förnamnet och två för efternamnet, som bildas av faderns förnamn följt av S = son eller D = dotter. Det gamla namnskicket levde kvar bland allmogen ända in på 1900 - talet. Bomärkets initialer och årtal är ofta vackert inramade och krönta med motiv som hjärtan, stjärnor, kronor, parställda fåglar och hjortar, träd och blommor. Samma motiv återfinns i våra skånska vävda täcken, knypplade spetsar och andra folkliga textilier. Förlagorna är hämtade ur mönsterböcker och märkdukar från 1500 - talet och framåt.

Bomärket brukar sitta antingen på vänster sida eller, på mansskjortan, under spundöppningen fram. Ibland är årtalet placerat ensamt på höger sida.

Bomärket kan även förekomma på kluten och det vita högtidsförklädet fast mera sällan än på särkar och skjortor.

Initialer och årtal är oftast sydda i korssöm med rött broderigarn av lin eller bomull. Rut- och kedjesöm förekommer också. På klutar och förkläden av tunt fint linne är de i regel utförda i vitbroderi i anslutning till plaggets broderi.

Ram och mönsterfigurer kan vara utförda i korssöm, kedje-., flät-, platt- och langettsöm. De är i regel sydda över två eller tre trådar, medan initialerna är sydda över en eller två trådar för att få plats.

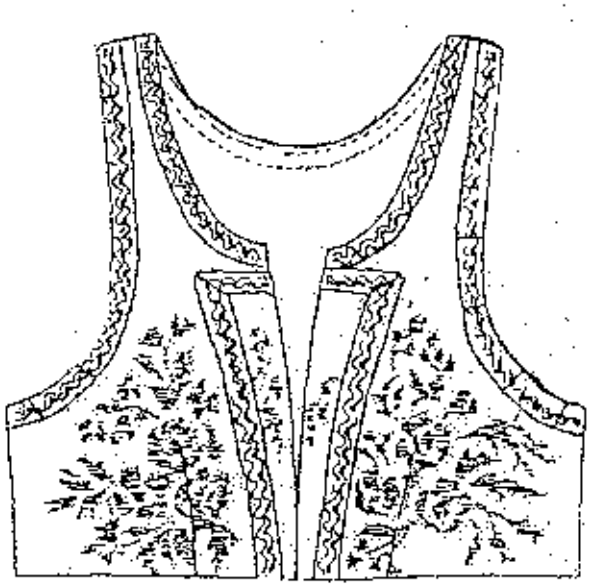

VÄSTRA GÖINGE härad

I det gamla skånsk dräktskicket varierade livstyckets material. Det förekom livstycken av kläde, vadmal, filt, olikmönstrad brokad och ylledamast.

Skärningen var emellertid alltid desamma inom ett visst kulturområde, som t.ex. Söderslätt (Oxie, Vemmenhög, Torna, Bara, Harjager och Skytts härader), och Österlen (Herrestad och Järrestad härader).

Livstycke av sidenbrokad med kant av grönt eller blått ripsband förekom i följande härader:

TORNA	blå eller grön brokad
BARA	beige eller grön brokad
HARJAGER	blå brokad

Livstycke av sidenbrokad med kant av grönt eller blått ripsband förekom i följande härader:

OXIE	blå, grön eller svart brokad
SKYTT	blå,grön eller svart brokad
VEMMENHÖG	beige, grön eller svart brokad

FOLKDRÄKTENS KJOL, SKÅNE

För att skydda sig mot kylan under vintern hade kvinnorna ända upp till sju kjolar på sig. Den ena utanpå den andra. Den innersta kjolen var längst, den därintill näst längst osv. Alla kjolar skulle synas, de markerade nämligen också status. Ju fler – desto rikare. Den yttersta kjolen slogs upp över huvudet till skydd mot blåst och regn innan schalarna blev på modet. En kjol av lammskinn hörde också till vinterutstyrseln. Den kallades "pälsen" och bars med den ulliga sidan inåt. Man räknade med att pälsen skulle hålla livet ut.

ARBETSBESKRIVNING

Kjolen består av två våder vilka sys ihop. En söm mitt bak, en söm mitt fram .
På våden mitt fram göres ett sprund på ca 20 cm, vilket antingen skos in med bomullstyg eller fållas med en smal söm.
Kjolen fållas upp med 10 cm fåll av tyget. (Man kan även sätta en 10 cm skoning av bomullstyg eller linne.) Kjolen kan vara ankellång eller kortare, dock inte kortare än 15 cm från golvet.
Därefter veckas kjolen till midjemått. Detta kan göras med lagda veck, ca 3 cm djupa och med ett motveck bak. Vecken slutar 10-12 cm från sprundet på båda sidorna. Frampartiet skall vara slätt.
Ett annat alternativ är att rynka kjolen baktill. (Frampartiet skall alltid vara slätt.) Rynkorna sys med 3-4 rader tråckelstygn i någon kraftig tråd, som ej får synas.
Samtliga härader kan använda ett 4 cm svart sammetsband på kjolen, 15 cm från fållen.
Variationer på band och veck i olika utföranden kan förekomma.

Oxie härad:	Blomband eller sammetsband 15 cm från fållen.
Torna härad:	Ett eller flera sammetsband med veck emellan. Var man rik kunde man ha 7-9 veck horisontalt på kjolen.
Luggude härad:	Kjolkanten sys och vändes med svart eller brun sammet som färdig skall vara 10cm bred på rätan.
Åsbo härad:	5 cm från kjolkanten sys en 8-12 cm hög sammetstagg.
V.Ö. Göinge härad:	På Göingedräkten sys ett svart sammetsband 12 cm från kjolkanten.
Villands härad:	På den röda högtidskjolen skall ett rött mönstrat blomband av siden sitta 12cm från kjolkanten.
Gärds härad:	Grönt blomband 12 cm från kjolkanten
Österlen:	Svart sammetsband 15 cm från kjolkanten

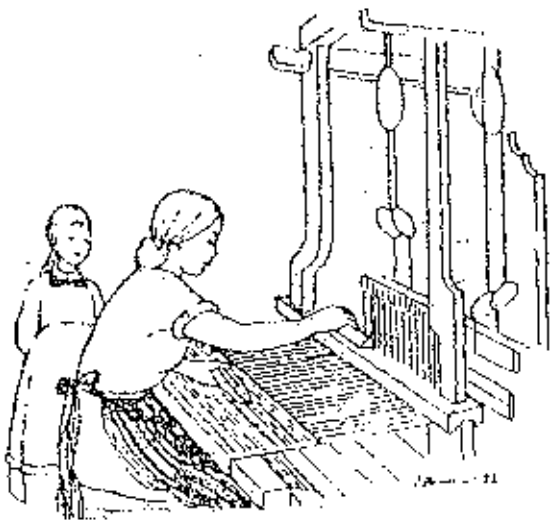

I vävstolen

RANDIGT FÖRKLÄDE

En viktig detalj i den skånska folkdräkten var det hemvävda förklädet. Det hörde alltid förkläde till dräkten, både i helg och söcken.
"Förklädeslös fick ingen gå". Då ansågs man inte klädd.
En välbeställd husmor kunde ha upp till 20 förkläden i sin klädkista.
Förklädena vävdes i helylle, halvylle (med varp av linne eller bomull eller helt i bomull).
Det fanns också förkläden av köpetyg: siden, rask, moll, muslin, gardintyg. Svart sidenförkläde bar man till nattvardsdräkten.

Vardagsförklädet hade en enklare randning utan mönster och var vintertid mörkare i tonen, oftast blå och svartrandigt. Sommartid var färgerna ljusa, vanligen olika ljusblå och rosa nyanser, vilket var särskilt vackert till skördesärken. Gillesförklädet vävdes i färggranna mönster i rosengång, munkabälte och opphämta m.fl.

Under den tid man själv färgade sitt garn varierade givetvis färgsättning. Det finns alltså en mycket stor variation på förklädesrandningar i Skåne. Bara i mina samlingar finns omkring 200 olika mönster, Men vissa färger går igen, t.ex. klarrött i Torna, tegelrött i Harjager, senapsgult i Ingelstad, gammalrosa i Luggude och Frosta och med rött och vitt i Herrestad. Randningarna hade olika namn. Signe Forsberg ger exempel på sådana gamla namn från Bara härad: regnbågsförkläde (mörkblått, rött, gult, vitt och blått smalrandigt), tärningsförkläde (rutmönster), förkläde av plätta-väv, krågaväv av flammegarn. Ränderna kunde också uppkallas efter den person som vävt dem.

Förklädena var långa och vida att de nästan gick runt midjan. Endast en liten bit av kjolen var synlig baktill.

Förklädesbanden vävdes av restgarner och hade därför samma färger som förklädet. Enkla, släta band till vardagsdräkten och vackert mönstervävda band, oftast med invävda initialer och årtal, till gillesdräkten. Förklädesbanden gick två gånger runt midjan och knöts i sidan med bandrosor och långa nedhängande ändar försedda med tofsar.
Bruket att bära förkläde levde kvar länge, långt efter dräktskickets upplösning. Signe Forsberg berättar att den äldre generationen i det längsta försökte få sina döttrar att använda förkläde när de skulle gå bort, fast det började bli omodernt. Men ungdomarna, som ville följa det nya modet, tog av sig förklädet och band det under kjolen så fort de kom utanför gården.

Förklädet bands också om livet, när man badade i sjön.

Så länge det har vävts förkläden till folkdräkter, så länge har det också vävts förklädesband.

Banden gjordes oftast i bandvävstolar och skulle passa i färg och mönster till förklädena - släta band till vardagsdräkten, mönstrade band till findräkter

Mönstrade band gjordes med hjälp av bandkniv. Man tog upp en mönsterrand, som var utmärkande för förklädet. Namn och årtal vävdes in.

I sydöstra Skåne vävdes extra fina band till bruddräkterna med en mönstergivning som liknade krabbasnår och opphämta, s.k.livband. Man hade varp av linne och rött ullgarn till mönster. Det berättas, att brudarna på Österlen gjorde så långa livband att de räckte lika många gånger om livet som de hade kistor i hemgift.

Flickorna samlades förr i tiden med sina bandvävstolar till s.k. "oppsittarkvällar " . Till dessa kvällar kom byns unga pojkar och sjöng och spelade för flickorna medan de flitigt sysslade vid bandvävstolarna. Den som sjöng bäst eller berättade den roligaste historien brukade få en bandstump som belöning. Banden betraktades som vänskapstecken och seden att tacka med band har säkert gett upphov till uttrycket "Knyta vänskapsband".

Under åren har flera "Bandvävsdagar" anordnats på Möllegården. I samband med dessa dagar har spelmännen uppvaktats med vänskapsband, som vi har visaat och berättat om. I Charlotte Weibulls samlingar ingår c:a _____ stycken olika band.

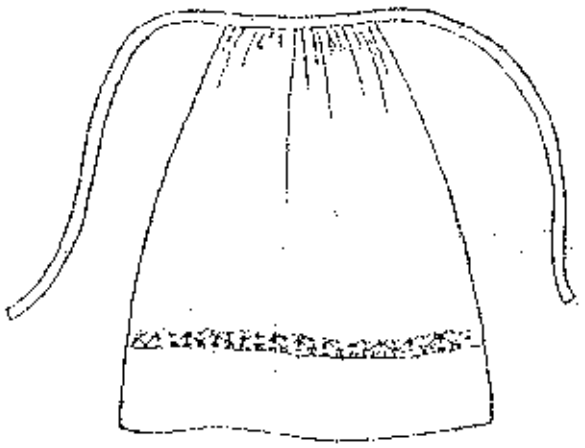

VITA LINNEFÖRKLÄDEN

har hos allmogen varit i bruk så långt tillbaka i tiden, som det finns upp-teckningar.
Förklädena hade en cirka 20 cm bred fåll, som var tillsydd med hålsöm. För finare bruk syddes en blomranka ovanför fållen, eller strödde blommor över hela förklädet (brudpigorna i nordvästra Skåne). Allt i olika slag av vitbroderi.
Mönsterna varierade från härad till härad. Särskilt fina broderier gjordes till brudarnas och brudpigornas dräkter.
På Österlen (Knypplingskroken) pryddes dessa vita förkläden med breda knypplade spetsar, som hade namn efter sina mönster: " Fyra tulpaner i klunga", "Fyra nålrosor", "Bladstjärnor", "Hjärtskack", med flera.
Kring livet ett vackert handvävt förklädesband, som knöts till en rosett framtill på förklädet.

ROSETTKLUT
BUNDEN ÖVER VALK

GÖINGEBYGDEN OCH KRISTIANSTADSLÄTTEN:
V. Göinge och Ö. Göinge, Villands, Gärds

TVÄTTRÅD

Vår strykerska har gett oss följande recept:

Tvättmedel, enligt dosering på förpackningen.

Kluten för långsamt koka i fem minuter på spisen.

När kluten är torr, lägges den i varm stärkelselösning bestående av:

Två dessertskedar Gårda stärkelse i pulverform till en halv liter vatten.

Kluten rullas sedan in i en handduk, varefter den strykes fuktig.

HOS KLUTBINDERSKAN

KLUTEN
DEN GIFTA KVINNANS HUVUDBONAD

I det gamla dräktskicket fyllde håruppsättningen en viktig funktion. Den markerade bl.a. skillnaden mellan gift och ogift kvinna. En gift kvinna måste dölja sitt hår och det gjorde hon med en vit klut till fest och en rutig till vardags.

Högtidsdräktens klut var ofta ett konststycke i broderier, hälsömmar och knyppling. Det fordras ett alldeles speciellt handlag, för att få en klut riktigt vackert uppbunden. Varje by hade därför sin egen klutbinderska. Hon monterade konstfullt det väl stärkta, fyrkantiga tygstycket över en valk, ett spån eller en lock beroende på vilken härad man bodde i.

Vardagskluten var av blå- och rödrutigt bomullstyg och betydligt enklare. Det är den som numera mest används till vardags- och festdräkten.

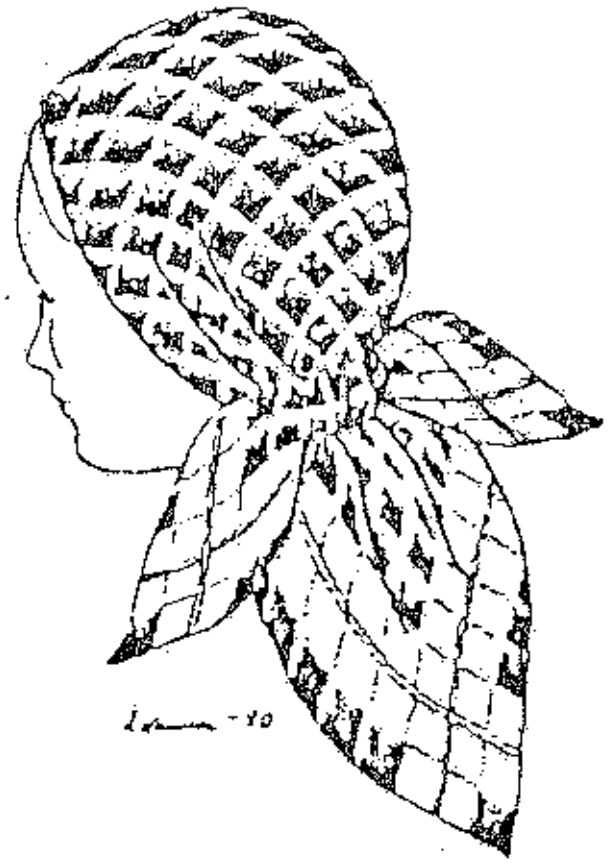

HUVUDKLÄDE eller HUVUDDUK

Den gamla benämningen på huvudkläde i Skåne var "tårkle".

Den bestod av ett fyrkantigt handvävt bomullskläde. Huvudklädet lades i trekant och bands direkt på huvudet långt fram i pannan och knöts sedan i nacken. Vintertid knöt man den under hakan - det blev varmare så.

Den kunde också bindas över ett klutunderlag.

Numera kallar man en sådan huvudbonad oftast för "rutig klut" och den kan användas både av gift och ogift kvinna.

HUVUDBONADER

Småflickor har mössa skuren i tre delar. Finmössan var sydd i brokad med sidenband och guldbårder.

Den första finmössan var dopmössan, "kristnahuan" som kunde vara rikt utstyrd med guld- och silvergaloner och sidenbandrosetter. Mössan användes bara vid dopet och gick i arv i flera generationer.

Vardagsmössan syddes av samma material som kjolen, i regel vadmal.

I det gamla dräktskicket fyllde håruppsättningen en viktig fuktion - den markerade skillnaden mellan gift och ogift.

En gift kvinna måste dölja sitt hår och det gjorde hon med en vit klut till fest och en rutig klut till vardags.

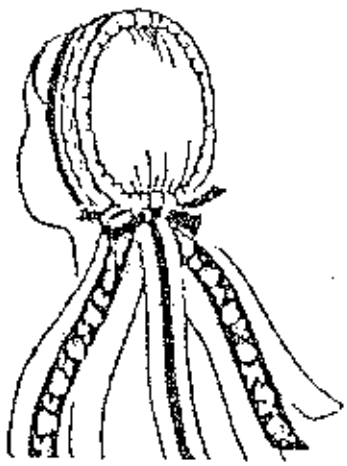

Den ogifta kvinnan fick visa sitt hår, flätat eller utslaget. Vid fest lindade hon upp håret med vackra färgrika band eller också gjorde hon sig en hårkrans med hjälp av flätade rep, sammetsband och guldgaloner. Baktill i nacken sattes blomband och sidenband av olika slag.

Teckningen visar:

Hårkrans av lingarn med inflätade band.

Hårkrans av flätade rep lindade med ylleband i färg till dräkten.

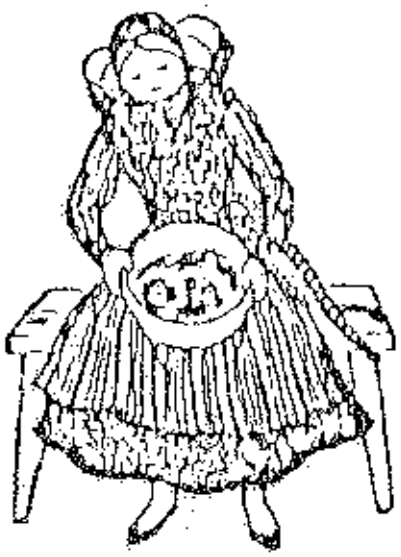

STICKADE TRÖJOR.

I sin avhandling "Skånes folkdräkter" beskriver Sigfrid Svensson sticketröjornas färg och utsmyckning på följande sätt:
"Nicolovius har från Skytts beskrivit den varierande användningen av gröna, blå och röda sticketröjor. Tröjor av olika färger kunde alltså förekomma i en och samma garderob. Enligt uppteckningar ha de gröna tröjorna, särskilt i norra Skåne varit de vanligaste under 1700- talet, under det att röda tröjor mest förekommit i nordvästra och sydvästra Skåne. Detta synes stämma med den muntliga traditionen, som ej känner röda sticketröjor från mellersta och östra Skåne.
Blå tröjor ha tidigast varit vanliga i södra och särskilt i sydöstra Skåne men förekomma under 1800- talet i boupptecknigar från hela området.
De stickade tröjorna voro ofta slätstickade. Tröjorna äro prydda med siden- eller sammetsband som ibland framtill på bröstet givits en rikare utformning.
Denna utsmyckning omnämnes redan av Lönnqvist och Nicolovius, och den senare omtalar, att i Skytts särskilt användes ljusblå sidenband. Båda författarna omtala, att sticketröjan knäpptes med silverspännen, "silwerhägtor". Dessa ha i allmänhet utgjorts av de hjärtformiga spännen, som också kunde anbringas á tröjorna som en ren dekoration. I bouppteckningarna omtalas förutom "silfwerhägtot" också knappar i sticketröjor. De senare ha varit kulformiga silverknappar av samma slag som fanns i tröjorna av tyg.
Längst ha de stickade tröjorna , använda som ytterplagg, bibehållit sig i södra Skåne. En meddelare från Barkåkra i Bjäre , född 1841, minnes, att modern hade sticketröja men har ej själv använt sådan. Däremot berättar en gumma från V Karleby i Harjager, som var född 1846, att hon själv använt sticketröja i sin ungdom. En meddelare från Tolånga i Färs, född omkring 1855, uppgiver, att "spyddetröjorna" varit vanliga i hennes hemtrakt, men att de långt senare voro i bruk i det angränsande Torna. Hon säger därför, att sticketröjorna voro "västerlänningadräkt".

VINTERDRÄKT - SKÅNE

Vinterdräkt
Torna härad, Skåne

För att skydda sig mot kylan under vintern hade kvinnorna ända upp till sju kjolar på sig. Den ena utanpå den andra. Den innersta kjolen var längst, den därtill näst längst osv. Alla kjolarna skulle synas. Ju fler - desto rikare. Den yttersta kjolen slogs upp över huvudet till skydd mot blåst och regn innan schalarna blev på modet. En kjol av lammskinn hörde också till vinterutstyrseln. Den kallades "pälsen" och bars med den ulliga sidan inåt. Man räknade med, att "pälsen" skulle hålla livet ut.

Livstycket i vardagsdräkten var av vadmal i samma färg som kjolen, oftast mörkblå.

Under livstycket bars "spiddetröjan", som var stickad av hemspunnet garn och hade vackra mönster på axelpartiet och längs underkanten.

Tröjorna var svarta och mörkblå under den allra kallaste årstiden. Gröna på våren och sommaren och röda till högtidsbruk. "Gåbortströjorna" pryddes dessutom med mönstrade sammetsbårder, svarta eller kulörta, samt blommiga silkesband i en mängd olika färger. Om en sticketröja skulle vara riktigt fin, skulle det finnas fyra granna bårder på vardera ärm.

Sprundet framtill sammanhölls med hjärtformiga eller runda silverspännen. De hjärtformiga spännena ansågs inte så fina som de runda, som oftast hade en överbyggnad av vackert silverarbete och därför kallades "upphöjningaspänne". Den rika bondhustrun hade också ärmklockor (albueknappar). Runda silverkulor stora som kycklingägg och som var fastsydda på tröjans underarm. Ju större ärmklocka - desto rikare.

Det hörde alltid förkläde till dräkten, både i helg och söcken. Förklädeslös fick ingen gå. En välbeställd husmor hade minst 20 förkläden i sin klädkista. De vävdes i ylle, linne eller bomull i en mängd olika mönster och färger. Vardagsförklädena var ofta blå och svartrandiga utan mönster. Gillesförklädena gjordes i färggranna mönster med rött. grönt, blått, lila och svart som inslag. "Banden" gick två gånger runt midjan och knöts med en stor rosett framtill.

Svarta hemstickade ullstrumpor och träskor för vardagsbruk och "lärskor" för gåbortsbruk hörde till.

SCHALAR

Schalar, som ytterplagg, kom inte i bruk här nere i Skåne förrän än på 1850 - talet.

Hemvävda schalar (fanns i alla kulörer avstämda till färgarna i förkläden)

Särskilt omtyckta var enfärgade schalar med kulörta bårder.

Schalli - schalar med rosenmönster köptes på marknaderna och blev moderna på 1860 - talet.

Sidenschalar kunde vara kulörta eller enfärgade med frans och användes som fästmansgåva.

I våra samlingar finns en persisk schal med svart spegel och brokig bård som använts i Skytts härad för kyrkobruk.

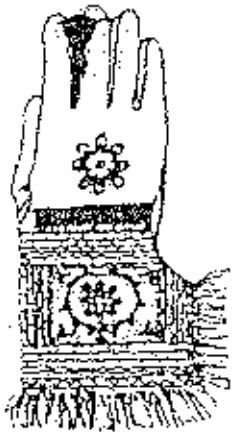

VANTAR

Stickade vantar, både påsvantar och fingervantar i både svart, vitt, grått och brunt för vardagsbruk.

Även mönsterstickning med olika färger var vanligt. Stjärnmönstret var särskilt omtyckt.

Brudvantarna kunde vara riktiga konstverk.

Mest berömda är de vita fingervantarna, som förekom i både ylle och bomull, och som pryddes med hålsöms- och flätstickning.

Brudvantarna kunde också vara sydda av skinn eller tyg och utsydda med silkebroderier , namn och årtal för respektive brud och brudgum.

SKALA 1:10

SKÅNE
GÖINGE

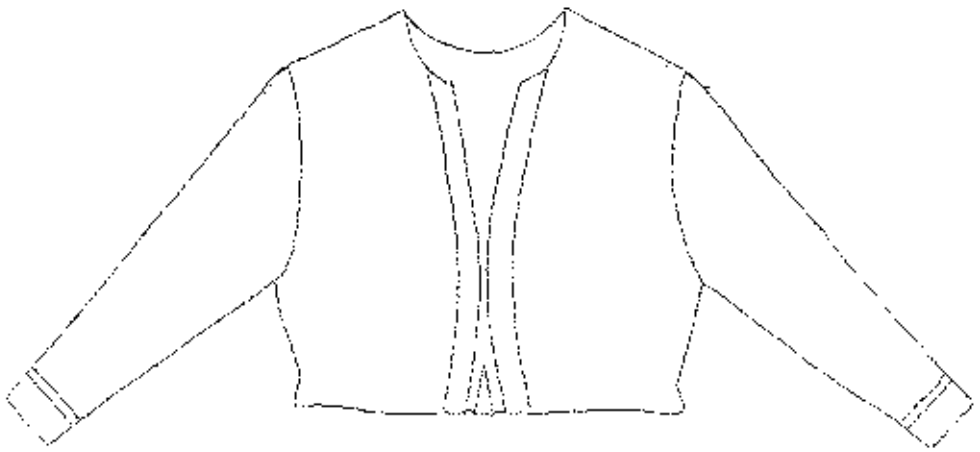

FRAM

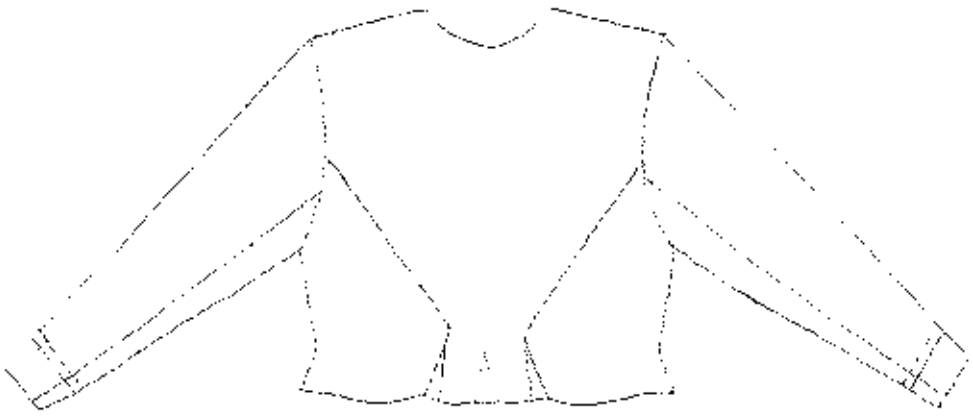

BAK

CHARLOTTE WEIBULL
ÅKARP SWEDEN

SKÅNE

EN SKÅNSK DRÄKT HAR MÅNGA BENÄMNINGAR. VILKEN ÄR DEN RÄTTA ?

Folkdräkt, Nationaldräkt, Landskapsdräkt, Häradsdräkt, Bygdedräkt, Sockendräkt och Allmogedräkt.
Vilken av dessa benämningar är riktig?
Folkdräkt liksom Allmogedräkt avser ett dräktskick som utvecklas hos allmogen inom ett bestämt område (socken, härad, bygd). Därför blir benämningen folkdräkt neutralare och bättre än de övriga.

Landskapsdräkt , vi har inte någon dräkt som representerar t.ex. hela Skåne.
Häradsdräkt kan vi acceptera. Dräkttraditionen var inte begränsad i egentlig mening till häradet gränser. Det blev snarare så, att folk inom ett visst härad träffades på ting, marknader och andra samlingsplatser och därigenom påverkade varandra. På så sätt kom dräkttypen att följa häradsgränsen.

Forts.

forts.

Oftast omfattade ett kulturområde flera närliggande härader.
Jag vill nämna som exenpel:.
Österlen (Ingelstad, Herrestad och Ljunits härader),
Söderslätt (Oxie, Vemmenhög och Skytts härader).

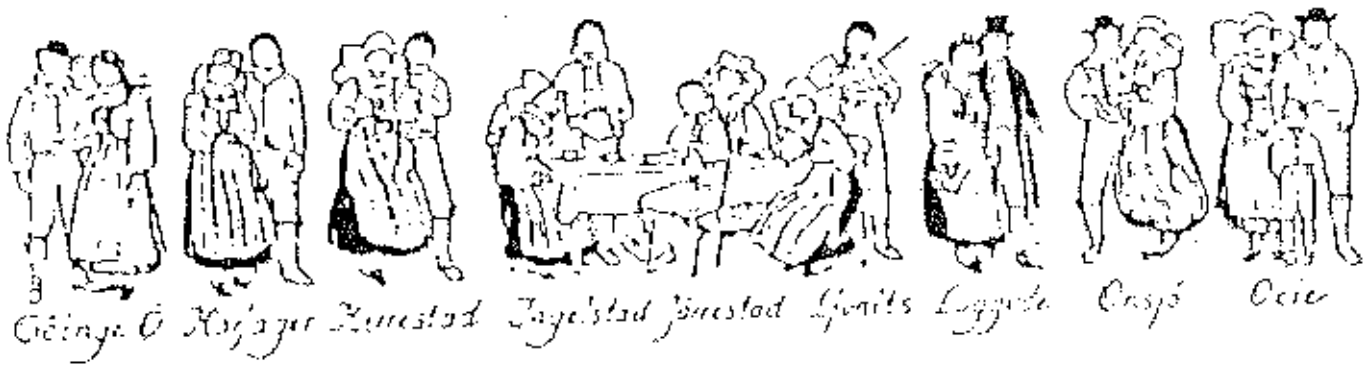

Lundslätten (Torna, Bara och Harjager härader).

Nordöstra Skåne (Villand, Gärds och Göinge härader).

Nordvästra Skåne (Bjäre, Åsbo, Luggude,Rönneberga och Onsjö härader).

Inom dessa områden är dräkterna i snitt och utförande mycket lika varandra.

Sockendräkt talar man om i Dalarna. Där har man alltså mindre kulturområden.

SKANES HÄRADSKARTA

CHARLOTTE WEIBULL
Box 43 - 232 02 Åkarp
Tel. 040-46 50 80

Min egen folkdräkt

Tillhör.....
Härad.....
Sydd år:.....

Information om dräkten

Nedan kan Du anteckna sådant som kan vara intressant med Din dräkt: Material, färger, randning, vilka delar som ingår, smycken och andra tillbehör. Vardagsdräkt eller högtidsdräkt? Kanske har Du ärvt förkläde, klut eller något annat av de plagg som ingår i dräkten. Dräkten kanske är inköpt på auktion eller på något annat sätt, värt att minnas. Skriv ner alla uppgifter Du har: förvärvsår, ålder, härkomst osv. Kanske har Du själv vävt Ditt förkläde eller band?
Anteckna även gärna vid vilka tillfällen Du använt dräkten.

Skånes Härader

I Skåne finns 23 härader med följande namn:Albo, Bara, Bjäre, Frosta, Färs, Gärd, V Göinge, Ö Göinge, Harjager, Herrestad, Ingelstad, Järrrestad, Ljunits, Luggude, Onsjö, Oxie, Rönneberga, Skytt, Torna, Vemmenhög, Villand, N Åsbo och S Åsbo.

Ordet härad är fornnordiskt och betyder bygd eller trakt. I södra Sverige har det inneburit benämningen för ett geografiskt avgränsat administrativt område.

Charlotte Weibulls litteraturlista

Andersson, Ingrid, 1931: Ingelstadsdräkten. *Hembygden;* sid. 12 - 14.

Andersson, Ingrid, 1939: Några reflektioner kring de skånska folkdräkterna. *Skånes Hem bygdsförbunds Årsbok;* sid. 100 - 107. Skänska Centraltryckeriet, Lund.

Arnö - Berg, Inga och Hazelius - Berg, Gunnel, 1978: *Folkdräkter och bygdedräkter från hela Sverige,* 225 sidor. ICA bokförlag, Örebro.

Bruzelius, Nils G. (återutgiven av Sigfrid Svensson),1978: *Allmogelivet i Ingelstads härad i Skåne,* 140 sidor. Walter Ekstrands Bokförlag, Lund

Centergren,Ulla, 1993: *Dräkter i våra bygder. Förteckning över det vi brukar kalla folkdrakter.* Nämnden för hemslöjdsfrågor och LKI:s kulturråd, Stockholm.

Christensson, Göran, Friesson, Anne - Marie, och Pehrsson, Per - Jan 1989; *Baltiska utställningen 1914.* 191 sidor. Bokförlaget Signum, Malmö

Collin, Maria, 1914; *Skånsk konstvävnad med en inledande översikt: Ur textilkonstens historia.* 67 sidor. Berlinska boktryckeriet, Lund.

Collin, Maria, 1929; *Våra hemvävnader. Lärft,hyppert och atlas samt rosengång och munkabölte.* 9 sidor. Åhléns & Åkerlunds förlag, Stockholm.

Forsberg, Signe, 1926; *Skånska allmogedräkteroch deras tillkomst jamte beskrivning av gångna tiders sockenhantverkare.* 100 sidor. Gleerups förlag, Lund

Hantverk i Sverige. LT:s förlag, Stockholm

Hazelius - Berg, Gunnel, 1952; *Modedräkterfrån 1600 - 1900.* Nordiska museet, Stockholm

Henschen, Ingegerd, Ingers, Gertrud och Forsberg,Britt, 1947: *Skånska spetsar. En korthandbok.* 23 sidor. Malmöhus läns och Kristianstads läns hemslöjdsföreningar, Stockholm.

Hoppe, Elisabeth och Edberg, Ragnar, 1973; *Karda, spinna, färga. En bok om ull och lin.* 78 sidor. ICA - förlaget, Motala.

Hörlén, Axel, 1962; *Knyppling och knypplerskor i södra delen av Ingelstads harad.* Skrifter från Folklivsarkivet i Lund utgivna genom Sällskapet Folkkultur nr 5. 136 sidor. Gleerups förlag, Lund

Hörlén,, M, 1914; *Gamla Seder och bruk från södra delen av Ingelstads härad.* Larssons Pappersindustri, Ystad.

Ingers, Gertrud, 1975; *Gästgivardöttrarna i Everlöv.* LT:s förlag, Kristianstad

Ingers, Gertrud, 1984; *Skånska dräkter, kvinnodräkter i Malmöhus län.* LT:s förlag, Stockholm.

Lindberg, Frans, 1978; *Den gamla tiden är mig kär.* 111 sidor. Bokförlaget Signum, Lund

Malmöhus läns Hemslöjdsförening 1905 - 1925 med inledning av Ebba Billing, 1926. Lundgrens.Malmö

Malmöhus läns hemslöjdsförening (utgivare), 1916; *Gammal allmogeslöjd från Malmöhus län i bild och text* 217 sidor. Malmö

Nicolovius (Pseudonym för Nils Lovén), 1957; *Folklivet i Skytts härad i Skåne vid början av 1800 - talet.* 249 sidor. Albert Bonniers förlag, Stockholm.

Nylén, Anna - Maja, 1971; *Folkdräkter ur Nordiska museets samlingar.* Lund.

Nylén, Anna - Maja, 1978; *Hemslöjd. Den svenska hemslöjden fram till 1800 - talets slut.* Håkan Olssons förlag, Lund.

Rehnberg, Mats (utgivare), 1973: *Helg och socken. Bilder ur svenska folkets liv och arbete vid mitten av förra seklet.* 89 sidor. Bonniers förlag, Stockholm.

Svensson, Sigfrid, 1935; *Skånes folkdräkter. En dräkthistorisk undersökning 1500 - 1900.* Nordiska museets handlingar 3. Nordstedt & söner, Stockholm.

Svensson, Sigfrid, 1964; *Gammalt dräktsilver. En bok från kulturhistoriska museet i Lund.* 100 sidor. ICA - Förlaget. Motala

Svensson, Sigfrid,1979; *Folkligt dräktsilver. Ur kulturens samlingar.* 96 sidor. ICA - Förlaget, Motala

Thulstrup, H. 1895; *Afbildningar af Nordiska drägter sådana de burits eller bäras uti olika landskap.* P. B. Eklunds Förlag, Stockholm

Åkarp november 1997 (omskriven oktober 2000)

Charlotte Weibull
Gunilla Weibull
Ingrid Gottfries